

MIREIA LLINÀS I GRAU

VERBS DE «REESTRUCTURACIÓ» O VERBS
DE «NO-REESTRUCTURACIÓ»

1. *Preàmbul*

L'objectiu d'aquest article és reconsiderar breument la natura d'alguns elements verbals en català quan dos verbs apareixen en seqüència; per això parlarem de *seqüència verbal*. A tall d'exemple només cal considerar els temps compostos o les anomenades *perífrasis verbals*:¹ per exemple, La Isabel *ha comprat* un llibre molt interessant / La Mercè *vol fer* un curs de solfeig. L'anàlisi dels tipus i de les característiques d'elements verbals no és un tema nou; aquí continuem el llarg camí de reflexió sobre la qüestió i prenem com a punt de partida la proposta de Rizzi (1978) per a l'italià. Aquest autor formula una anàlisi per tal d'explicar el comportament especial d'un tipus de verbs principals que, quan apareixen en seqüència, tenen unes característiques sintàctiques diferents de les d'altres verbs principals. La proposta de Rizzi ha estat continuada, contestada i rebatuda per molts lingüistes, entre els quals cal destacar Hernanz i Rigau (1984), Strozer (1981), Zubizarreta (1982), Manzini (1983), Picallo (1985, 1988), Guéron i Hoekstra (1988).

El marc teòric on es planteja l'anàlisi esmentada d'elements verbals és el de la Gramàtica Generativa i Transformacional (GGT).² La definició de mecanismes de l'aparell teòric d'aquest model és

1. Cf. DIETRICH (1973) per a una anàlisi exhaustiva de les perífrasis en les llengües romàniques.

2. CHOMSKY 1981 és l'obra cabdal d'aquesta teoria. Van Riemsdijk i Williams (1986) n'és una bona introducció.

sovint sotmesa a modificacions com a conseqüència dels seus presupòsits bàsics. Es parla sovint de «models» diferents, tot i que l'essència de la teoria no ha canviat substancialment des que N. Chomsky en va plantejar la necessitat i va esbossar-ne la forma a *Syntactic Structures*. Com a lògica conseqüència d'aquest fet, anàlisis proposades en «models» anteriors sovint són reformulades en termes actuals.

Dites aquestes paraules cal explicar el mòbil d'aquest article en un context tan «trepitjat». A part el fet que hi ha hagut moltes propostes i contrapropostes a la *reestructuració*, sovint trobem que en molts articles que no tracten directament el tema, es deixa de banda l'estructura corresponent a una seqüència de verbs; no s'explicita la seva posició en l'estructura de frase. Això és un clar símptoma de l'estat de la qüestió: les seqüències verbals encara no han trobat el seu lloc definitiu a l'estructura de frase i, per tant, qualsevol reflexió sobre la qüestió pot, si més no, aportar algun suggeriment que ens ajudi a apropar-nos al desllorigador. Cal remarcar el fet que la tendència a deixar de banda el tema i la consegüent imprecisió en el tractament de les seqüències verbals és deguda al fet que els elements tradicionalment considerats verbals (i que en GGT es caracteritzen pel fet de tenir els trets [-N,+V]) constitueixen un grup molt heterogeni (només cal considerar les classificacions: *auxiliars, principals, modals, semimodals, aspectuals, de percepció, de moviment*, etc.). A més a més, cal afegir-hi l'evident variació lingüística. A tall d'exemple podem comparar el grup de verbs anomenats *modals* en anglès que és un conjunt reduït i homogeni –tot i que no tots els autors coincideixen en la llista de verbs– (*can, could, may, must, will, would, shall, should, dare, need, ought to, used to*) i el grup de verbs anomenats *modals* en català; heterogeni i motiu de controvèrsia³ (*poder, voler, haver de, deure, gosar*, etc.). És clar que els modals en anglès presenten un comportament sintàctic que poc s'adiu amb els modals

3. Cf. FERRATER (1981) per a la dificultat de fer una llista definitiva de modals en català. També ESPINAL (1981), que postula una no diferenciació entre modals i d'altres verbs principals.

en català,⁴ però tanmateix l'etiqueta és la mateixa i s'afegeix al caos i a la confusió en el tema dels elements verbals. Passem, doncs, a veure un intent d'explicar el curiós comportament d'alguns d'aquests verbs en algunes llengües romàniques.

2. Breu cop d'ull a la proposta de Rizzi

La proposta de Rizzi mira d'explicar la formació d'un cert tipus de predicat complex; de com, en una estructura on hi ha dos verbs –i, doncs, en principi, dos predicats potencials–, es manifesten tan sols les propietats predicatives d'un d'ells. En altres paraules, un d'aquests verbs sembla haver perdut les característiques que, en altres construccions, el definien com a verb principal –això és, com a predicat «fort». En aquestes construccions és sempre el primer verb de la seqüència el que esdevé «transparent», el que perd propietats i el que, en definitiva, sembla més un verb *auxiliar* que no pas un verb *principal*. Les seqüències que presenten aquestes característiques són les que contenen com a primer verb de la seqüència un verb *modal, aspectual* o *de moviment*. Per tal d'il·lustrar aquest fet, Rizzi presenta una sèrie de proves que són indicatives de la formació d'un *predicat complex*. En aquest article només faré referència a una d'aquestes proves,⁵ l'anomenada *pujada del clític*. Considerant els exemples de Rizzi ((11)-(15)) veiem com un pronom clític que depèn del segon verb de la seqüència pot *pujar* al primer verb –tots dos verbs formen un *predicat complex*:

4. El seu rol bàsic en processos sintàctics, com ara la negació o la interrogació. Pollock (1988) (per al francès) i Solà (1989) (per al català) expliquen diferències d'aquest tipus com a conseqüència de diferents valors paramètrics entre llengües.

5. Per a una llista de proves que defineixen un verb com a *auxiliar* o com a *principal* –exemplificades per al català i el castellà–, *vid.* HERNANZ i RIGAU (1984).

- (1) a. Mario **vuole risolvere***lo* da solo (questo problema)
b. Mario *lo* **vuole risolvere** da solo
- (2) a. Gianni ha **dovuto parlargli** personalmente
b. Gianni *gli* ha **dovuto parlare** personalmente
- (3) a. Mario **comincia a batterla** a macchina domani (la tesi)
b. Mario *la* **comincia a battere** a macchina domani.
- (4) a. Gianni **continua a raccontargli** stupide storie
b. Gianni *gli* **continua a raccontare** stupide storie.
- (5) a. Piero **venne a chiamarli** alla stazione
b. Piero *li* **venne a chiamare** alla stazione

La utilització del terme *pujada* és conseqüència de l'anàlisi d'aquest fenomen proposada per Kayne (1969), que Rizzi adopta en el seu treball. Cal dir, però, que fins i tot en el marc de la GGT no és assumida per tots els lingüistes i que en el model actual de la teoria es pot analitzar de manera diferent.⁶ En aquest article no presentaré una anàlisi teòrica del fenomen; tan sols indicaré algunes dades que podrien suposar un problema a una anàlisi de les característiques de la de Rizzi i que potser apunten cap a la necessitat d'una reformulació –corroborant, doncs, altres anàlisis del fenomen.

La proposta de Kayne sosté que un clíctic en posició pre-verbal no ocupa la seva posició original: a l'estructura profunda (estructura-P) ha estat generat en una posició postverbal –la posició del corresponent argument– i ha pujat a la posició pre-verbal per l'aplicació de la *Regla d'Elevació del Clíctic* (REC). En el model aleshores vigent, les regles transformacionals s'aplicaven si es donava una determinada *descripció estructural* (SD). La condició que imposa l'estructura d'aplicació de la REC, que és directament rellevant per a l'anàlisi de Rizzi, és que el clíctic i el verb al qual s'eleva han d'ésser elements de la mateixa oració. Notem que, si hi ha dos verbs, serà d'importància

6. Aquesta prova ha estat considerada inadequada (STROZER 1981) i no conclouent (HERNANZ i RIGAU 1984). Cal dir que en el model actual, la Teoria de la Reacció i el Lligam, hi ha lingüistes que postulen una anàlisi diferent on els clíctics no *pujen, llicencien* un element buit a la seva posició original (cf. ROSELLÓ 1986, entre d'altres).

cabdal que tots dos no pertanyin a oracions diferents, fet que comportaria que el clític dependent del segon verb i el primer verb fossin elements d'oracions diferents –i, per tant, no es donaria la SD pertinent per a l'aplicació de la REC. La *reestructuració* satisfà un tal requeriment. Però, abans d'explicar-la, cal remarcar dos fets.

D'una banda, l'anàlisi dels verbs de *reestructuració* com a verbs que subcategoritzen oracions d'infinitiu. Rizzi assumeix, doncs, que en una oració com

(6) Torno a [tenir mal de cap]

els elements que hi ha dins els parèntesis constitueixen una oració i no un sintagma verbal (SV). Aquest tema és encara polèmic i ha estat debatut en un gran nombre de treballs dins i fora de la GGT.⁷ D'altra banda, el contrast clar amb altres verbs que també subcategoritzen oracions d'infinitiu; a tall d'exemple, Rizzi (8), (9):

- (7) a. Piero affermava di conoscerla molto bene
 b.* Piero *la* affermava di conoscere molto bene
 (8) a. Angela pareva averlo riaccompagnato a casa
 b.*? Angela *lo* pareva avere riaccompagnato a casa

La regla de reestructuració ens haurà d'explicar, doncs, com, d'una banda, verbs que subcategoritzen una *oració* en el procés de la derivació acaben essent part d'un predicat complex de dos verbs que

7. *Vid.* BRUCART (1984) i les referències citades en aquest treball. Strozer (1981) i Picallo (1985, 1988) són exemples del debat dins la GGT. Strozer proposa que els complements d'aquests verbs són SV i Picallo dóna la possibilitat de generar modals en una altra posició a l'estructura de frase. Guéron i Hoekstra (1988), dins el marc teòric de la GGT, presenten una teoria alternativa per a l'anàlisi de seqüències verbals. Aquest treball representa una reconsideració exhaustiva del que significa *auxiliar* i *verb lèxic*. Per a molts d'aquests verbs, doncs, Guéron i Hoekstra proposen que són auxiliars amb complements SV a la Forma Lògica –el nivell on s'interpreten les projeccions màximes com a *arguments* (SN) o *predicats* (SV).

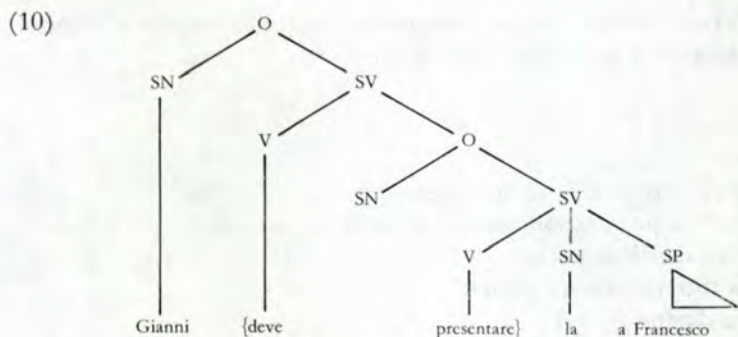
no poden estar separats per un nus oracional (si no, recordem-ho, la REC no s'aplicaria). D'altra banda, haurà de garantir que només un grup reduït de verbs del conjunt de tots els verbs que subcategoritzen oracions d'infinitiu poden acabar essent part d'un predicat complex. Òbviament, en el marc de la GGT totes aquestes observacions s'expliquen per processos *sintàctics*. El procés que proposa Rizzi és una solució *derivacional*: en el procés de la derivació de l'oració s'esdevé una modificació de l'estructura, fet que permet la formació d'un predicat complex. Unes altres anàlisis alternatives proposen solucions no derivacionals, solucions de *generació a la base* d'estructures simples –on els dos verbs ja es generen dins la mateixa oració i no cal cap procés que en canviï l'estructura.⁸ Tot i que d'entrada pot semblar que una solució no derivacional és més simple i, per tant, més desitjable,⁹ podem trobar arguments que indiquen el contrari. Es pot apellar, per exemple, a la consegüent complexitat que suposaria dir que aquests verbs tenen dues entrades lèxiques; una de necessària per explicar la formació del predicat complex a (1) –on subcategoritzarien un complement SV–, per exemple, i l'altra per donar compte d'exemples com (9), on és obvi que cal dir que el verb «voler» subcategoritza una oració:

(9) Vol [que [la seva filla vagi a la universitat]]

El terme *reestructuració* comporta un canvi d'*estructura*. Així, d'una estructura de frase on hi ha un nus O com a complement d'un V, si aquest V pertany al subconjunt de verbs «provocadors» de la regla, el nus O desapareixerà i la frase esdevindrà unioracional. L'exemple de Rizzi:

8. Cf. La nota 7 i ZUBIZARRETA 1982, MANZINI 1983, que proposen dues estructures diferents per als verbs de *reestructuració*.

9. La natura oracional d'aquests constituents és a la base de la Teoria del Control. Entre molts d'altres treballs, CHOMSKY 1981, MANZANI 1983. Cal dir, però, que Guéron i Hoekstra (1988) argumenten i demostren que atribuir a aquests constituents un *status* de SV simplifica de fet la gramàtica.

Els dos verbs entre parèntesis es reanalitzen com un únic predicat complex perquè el verb *dovere* és un dels verbs «provocadors», de *reestructuració*, i el nus oracional desapareix en el curs de la derivació. Una regla com aquesta no satisfà tots els principis de la teoria actual. Un d'aquests és el *Principi de Projeció*, que assegura el manteniment de les propietats lèxiques de cada peça lèxica al llarg de la derivació i que òbviament no es mantindria si «desapareix» una part de l'estructura original de (10). Com ja s'ha dit, s'han proposat alternatives a la regla de *reestructuració* dins el marc teòric del model actual (cf. la nota 8). Si més no, cal dir que, per tal d'aconseguir una explicació que s'ajusti als termes d'aquest, no és imprescindible postular una solució no derivacional.¹⁰

3. Algunes consideracions

L'explicació dels judicis d'acceptabilitat dels parlants de qualsevol dialecte de qualsevol llengua és tasca essencial de la GGT. Així, si en el curs d'una enquesta trobem que hi ha més d'un parlant que accepta una estructura que potser la nostra teoria no prediu, haurem de tenir-ho en compte. Haurem, si més no, de considerar-ne la

10. A més a més de les alternatives esmentades a la nota 8, cal remarcar l'obra de Baker (1988), que és l'intent més recent d'explicar la formació de predicats complexos dins el marc de la teoria actual.

causa. Els exemples que es presenten a continuació poden comportar problemes a la proposta de Rizzi:¹¹

(A)

- (11) Me l'ha **deixat** *portar* tota l'estona
- (12) Me l'ha **permès** *obrir* perquè ja no és un secret
- (13) L'ha **aconseguit** *seduir*
- (14) La **intenta** *convèncer* sempre
- (15) Ho **desitja** *fer*
- (16) No l'havia **provat** *de fer* mai d'aquesta manera
- (17) Me l'ha **promès** *portar* quan tingui temps
- (18) Al final, l'ha **decidit** *trucar*
- (19) L'ha **ordenat** *treure* de la comissió (a la noia aquella)
- (20) Ho he **sentit** *a dir* molt sovint
- (21) Ho **semblava** *entendre* tot
- (22) «La màquina de rentar?» «Me l'he **descuidat** *d'engegar*»

Noteu que els verbs en negreta no són verbs pròpiament de *reestructuració*, no són ni *modals* ni *aspectuals*, ni *de moviment*. És veritat que alguns es poden relacionar semànticament amb la *modalitat* –fins i tot alguns tenen un corresponent modal: *desitjar: voler, aconseguir, poder–*, però no apareixen com a tals en cap llista; són considerats verbs principals sense comportament doble. Val a dir que Hernanz i Rigau (1984, p. 45) ja fan esment d'aquest fet apellant a l'analogia per explicar-lo. Fan referència a d'altres «proves» per tal de diferenciar entre els verbs pròpiament modals i els verbs principals que permeten la pujada del clític i conclouen, doncs, que la pujada del clític no és una prova prou clara per defensar la reestructuració.

11. Cal dir que per a molts parlants la majoria d'aquestes frases són marginals i no del tot acceptables. Tanmateix, el fet que hi hagi contrastos clars amb frases del tot inacceptables com (i) indica i implica que la seva generació no és idèntica i que s'ha d'explicar.

(i) *«I el pastís?» «Menjat no me l'he!»

Encara que no sigui una prova concloent el fet és que, si es dona, s'ha d'explicar el factor que l'ha fet possible: l'estructura sintàctica ha de permetre que el clíctic pugi.¹² Una possible via de solució seria postular l'aplicació opcional de la reestructuració (o de l'alternativa proposada) a *totes* les seqüències de verbs i explicar la *no* aplicació de la regla en les configuracions on no es doni.

Considerem ara un altre tipus d'exemples acceptats per una certa quantitat de parlants:

(B)

(23) No **ho volia mai** comentar amb ningú

(24) a. Estava tan enfadada que no **li volia ni** parlar

b. Estava tan trist que no **ho podia ni** explicar

(25) Mentre ha estat malalt l'ha vingut **molt sovint a** veure

(26) En aquest moment en Joan **la comença probablement a** posar a l'olla (la carn)

(27) **Lo verrò subito a** scrivere

Aquests exemples presenten un tipus de problema diferent: en tots hi ha hagut pujada de clíctic, però la unitat dels dos verbs ha estat interrompuda per un element lèxic. Aquest és un problema més greu si s'assumeix que els dos verbs en seqüència formen una unitat després de l'aplicació de la regla de reestructuració. Rizzi, per tal d'explicar aquesta possibilitat, postula que el *complex verbal* format per la seqüència dels dos verbs no és una projecció nuclear (V), sinó una projecció superior (V'). Això permet un cert marge de no cohesió dels dos elements verbals. Tanmateix, aquesta proposta no s'ajusta als principis de la teoria actual, on els elements afectats per una transformació –el *moviment d'alfa*– són o bé nuclis de projeccions (X⁰) o bé projeccions màximes (X''). Incloure, doncs, projeccions intermèdies (X') comportaria donar un poder massa fort a la gramàtica. Notem que comportaria incorporar un mecanisme que no és *independen-*

12. Alternativament, el clíctic ha de *licenciar* una categoria buida a la posició de l'argument corresponent (*cf.* la nota 6).

dentment necessari per explicar cap més fenomen. Cal recordar que en la formulació del model de la GGT és imprescindible que els mecanismes proposats tinguin validesa explicativa i no siguin purament *descriptius*. Un moviment que només s'aplica en un determinat context és, com a mínim, «sospitós».

Per tal de donar compte, doncs, dels fets de (23)-(27) sembla més adient buscar altres solucions. En aquest sentit, és convenient apel·lar als mecanismes de la teoria actual (*cf.* les referències a la nota 8): d'una banda, l'estructura que ara es proposa és més complexa i, de l'altra, hi ha més possibilitats de *moure* elements.¹³ En un marc així, la pujada del clític es pot permetre (*cf.* la nota 12) si el moviment d'algun element –més concretament, el moviment d'un element verbal–¹⁴ provoca una modificació determinada en l'estructura de frase: entre la posició original del clític i la posició on va a parar no hi ha res que bloquegi el moviment (no hi ha cap barrera). Aquest mecanisme podrà donar compte de tots els problemes presentats si, d'una banda, suposem que aquest moviment s'aplica a tots els verbs (11)-(22) i, de l'altra, la presència d'elements lèxics no el bloqueja (23)-(27). Observem que hem girat la moneda: ara ens tocarà explicar per què un mecanisme general *no* s'aplica en determinats casos¹⁵ i no pas per què un mecanisme particular (la reestructuració) s'aplica *només* en uns determinats casos.

MIREIA LLINÀS I GRAU

Universitat Autònoma de Barcelona

13. *Vid.* CHOMSKY 1986.

14. Per a un estudi de les possibilitats de moviment del verb en català, *vid.* SOLÀ 1989.

15. Ens referim, òbviamment, a les seqüències verbals que *no* permeten la pujada del clític, ni cap de les altres proves indicatives de *reestructuració*.

BIBLIOGRAFIA

- BAKER 1988 M. BAKER, *Incorporation. A Theory of Grammatical Function Changing*. (Chicago, The University of Chicago Press, 1988).
- BRUCART 1984 J. M. BRUCART, *La elipsis en español*, tesi doctoral (UAB 1984).
- CHOMSKY 1957 N. CHOMSKY, *Syntactic Structures* (L'Haia, Mouton, 1957).
- CHOMSKY 1981 N. CHOMSKY, *Lectures on Government and Binding* (Dordrecht, Foris, 1981).
- CHOMSKY 1986 N. CHOMSKY, *Barriers*, «Linguistic Inquiry», Monograph 13, (Cambridge, The MIT Press, 1986).
- DIETRICH 1973 W. DIETRICH, *El aspecto verbal perifrástico en las lenguas románicas* (Madrid, Gredos, 1973).
- ESPINAL 1980 M. T. ESPINAL, *The Catalan Auxiliary Verb System*, MA diss., (Londres, University College, 1980).
- FERRATER 1981 G. FERRATER, *Les gramàtiques de Pompeu Fabra*, dins *Sobre el llenguatge* (Barcelona, Quaderns Crema, 1981).
- GUÉRON i
HOEKSTRA 1988 J. GUÉRON i T. HOEKSTRA, *T-Chains and the Constituent Structure of Auxiliaries*, dins *Constituent Structure*, A. CARDINALETTI, G. CINQUE i G. GIUSTI (eds.) (Dordrecht, Foris, 1988).
- HERNANZ i RIGAU
1984 M. LL. HERNANZ i G. RIGAU, *Auxiliaritat i reestructuració*, «Els Marges», 31, 29-51.
- KAYNE 1969 R. S. KAYNE, *The Transformational Cycle in French Syntax*, tesi doctoral (MIT, 1969).
- MANZINI 1983a M. R. MANZINI, *On Control and Control Theory*, «Linguistic Inquiry», 14, 421-446.
- MANZINI 1983b M. R. MANZINI, *Restructuring and reanalysis*, tesi doctoral (MIT 1983).
- PICALLO 1985 C. PICALLO, *Opaque Domains*, tesi doctoral (CUNY 1985).
- PICALLO 1989 C. PICALLO, *Modal verbs in Catalan*, ms. (CUNY 1989).
- J. Y. POLLOCK
1988 J. Y. POLLOCK, *Verb movement, UG, and the Structure of IP*.
- RIEMSDIJK i
WILLIAMS, 1986 H. van RIEMSDIJK i E. WILLIAMS, *Introduction to the Theory of Grammar* (Cambridge, The MIT Press, 1986).
- RIZZI 1978 L. RIZZI, *A restructuring rule*, dins *Issues in Italian Syntax* (Dordrecht, Foris, 1978).

- ROSELLÓ 1986 J. ROSELLÓ, *Gramàtica, configuracions i referència*, tesi doctoral (UB 1986).
- SOLÀ 1989 J. SOLÀ, *Trets i categories lèxiques. Moviment del verb als nusos inflectius*, treball de Master (UAB 1989).
- STROZER 1981 J. STROZER, *An Alternative to Restructuring in Romance Syntax*, dins *Proceedings of the Tenth Anniversary Symposium on Romance Languages*, H. CONTRERAS I J. KLAUSENBURGER (eds.) (Seattle, U. de Washington, 1981).
- ZUBIZARRETA 1982 M. L. ZUBIZARRETA, *On the Relationship of the Lexicon to Syntax*, tesi doctoral (MIT, 1982).